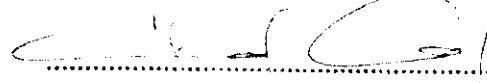

**Javaslat a
„Gáty Zoltán nyitányok”
pápai értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:
Horváth Adrián

.....(aláírás)

Pápa, 2018. április 26.

**I.
A JAVASLATTEVŐ ADATAI**

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Pápai Bartók Béla Alapfokú Művészeti Iskola
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: **Horváth Adrián**
Levelezési cím: **8200 Veszprém, Május 1. utca 23.**
Telefonszám: **0630/69-531-96**
E-mail cím: **hadrian970@gmail.com**

**II.
A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI**

1. A nemzeti érték megnevezése:
Gáty Zoltán nyitányok:
 - ***Gáty Zoltán: Magyar nyitány (1884)***
 - ***Gáty Zoltán: 2. magyar nyitány (1891)***
 - ***Gáty Zoltán: 3. magyar nyitány (1894)***
 - ***Gáty Zoltán: 4. (ünnepi) magyar nyitány (1900)***
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 - agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 - ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 - természeti környezet turizmus
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:
Magyar nyitány: [http://imslp.org/wiki/Magyar_Nyitany_No.1_\(Gáty %2C_Zoltán\)](http://imslp.org/wiki/Magyar_Nyitany_No.1_(Gaty_%2C_Zoltan))
2. magyar nyitány: [http://imslp.org/wiki/Magyar_Nyitany_No.2_\(Gáty %2C_Zoltán\)](http://imslp.org/wiki/Magyar_Nyitany_No.2_(Gaty_%2C_Zoltan))
3. magyar nyitány: [http://imslp.org/wiki/Magyar_Nyitany_No.3_\(Gáty %2C_Zoltán\)](http://imslp.org/wiki/Magyar_Nyitany_No.3_(Gaty_%2C_Zoltan))
4. magyar nyitány: [http://imslp.org/wiki/Magyar_Nyitany_No.4_\(Gáty %2C_Zoltán\)](http://imslp.org/wiki/Magyar_Nyitany_No.4_(Gaty_%2C_Zoltan))
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 - települési tájegységi megyei külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Magyar nyitány (1884): a zenekari művei közül a legelső, és az egyetlen, amit teljes zenekarra dolgozott ki. Címlapján Erkel Ferenc sajátkezű aláírása is megtalálható, ugyanis a művet átnézte és „*elfogadta kis kurtitással*”.

A művet 1884-ben Budapesten a Vigadóban adta elő a Nemzeti Színház zenekara Erkel Gyula vezényletével. Az volt akkor a szokás, hogy a sikeres, az akadémiai tanárok által kiemelkedőnek minősített vizsgaszerzeményeket elő is adták a kiváló eredménnyel vizsgázók jutalmaként. A zeneakadémia évkönyvében is megtalálható ugyanerről az eseményről egy bejegyzés. A következő oldalon látható borítón olvasható „*érkezett 1884. június 4-én*”, és a következő oldalon található iskolai bejegyzés 1884. június 29-i dátumából következtethető, hogy az említett vizsgadarab ekkor hangozhatott el.

2. Magyar nyitány (1891): vonószekarra készült (ez a kotta elveszett), mert a kollégiumi zenekarban eleinte nem voltak fúvós hangszerek. A 2. Nyitányt egy pályázattal kapcsolatban Gáty Miklós dolgozta át szimfonikus zenekarra, Gáty István pedig zongora 4-kezesre.

3. Magyar nyitány (1894): Az 1894. január 27-29. között megrendezett Jókai Mór írói működésének 50 éves jubileuma alkalmából szervezett ünnepségre írta vonószekarra. Az eseményről a Jókai Kör évkönyve is megemlékezett.

Azért, hogy a zenekari hangzást teljesebbé tegye, zongora négykezest is illesztett a vonósokhoz, sőt a fúvósok helyettesítésére még harmóniumszólamot is írt hozzá. Amikor már fuvolázni tudó növendékei voltak, akkor az ő számukra is írt 2 fuvolára szerkesztett szólamot. A bevezető rész utáni rövid kadenciát maga a szerző játszotta. Gáty Ferenc hegedű-zongora átiratot készített belőle.

4. (Ünnepi) Magyar nyitány (1900): A kétzongorás változat 1900-ra készült el a pápai állami polgári leányiskola negyedszázados ünnepélyére. A városi színház 25 éves fennállására rendezett „*Jubiláris színelőadások*”-ra Gáty Zoltán átírta zenekarra, ami 1907. január 12-én hangzott el az ünnepségen.

A nyitányok átdolgozása

2014-ben merült fel az ötlet, hogy a nyitányok szimfonikus zenekaron szólaljanak meg, úgy, ahogy azt eredetileg Gáty Zoltán megálmodta. A művek hangszerelését magam (Horváth Adrián) végeztem el. Az első nyitányban csak Erkel Ferenc húzásait kellett alkalmazni. A második nyitányt pedig csak egy modernebb szimfonikus hangszerelésre kellett „*feldúsítani*”. A harmadik és negyedik nyitány már nehezebb volt, mert a negyedik két zongorás letétben, a harmadik pedig kamarazene, zongora, orgona hangszerelésben volt megírva. Ezeket újra kellett hangszerelni szimfonikus zenekarra.

Pápa város 800 éves programsorozata keretében 2014. október 11-én szólalhatott meg a Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központ színháztermében a négy nyitány most már eredeti pompájában.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Gáty Zoltán a XIX. század második felében abba a budapesti miliőbe érkezik meg tanulni a fővárosba, amely már fejlett zeneéletével az európai nagyvárosokkal teljesen egyenrangú. Operaháza, zenekarai, hangversenytermei vannak, és olyan karmesterek működnek az országban, mint Artur Nikisch vagy később Gustav Mahler. Arról nem is beszélve, hogy az 1875-ben megnyílt budapesti Zeneakadémia tanulója lehetett Erkel Ferenc igazgatása idején, és személyesen ismerhette Liszt Ferencet is.

Gáty Zoltán tanára a zeneszerzés szakon Nikolits Sándor volt, aki tanítványaival (köztük Gátyval) megkezdte és munkálta a magyar műzene első fellendülését. Nikolits Sándor Erkel Ferenc egyetlen meghitt, őszinte barátja volt, akivel együtt alapították a magyar zeneakadémiát.

Nicolits nyílt, őszinte ellensége volt a „wagnerizmusnak”. Gustav Mahler karmestersége idején vonult nyugalomba (mert a „wagnerista” igazgató alatt nem akart dolgozni). Ezután nem sokára megalapította Káldy Gyulával a magyar zeneiskolát, ahová kedves tanítványát, Gáty Zoltánt hívta meg igazgatónak.

E kétpólusú (Erkel - Nikolits) zenei közeg termékeny talajában csírázott ki Gáty zenéje. Nem tagadhatja le kötődését a magyar műzene iránt; és táncos, üde tételeiből sugárzik a magyar tánczene, a verbunkos ritmikája. Ugyanakkor lassú tételeiből átérződik a klasszikus zene iránti vágyódás, és sokszor vetül nyitányainak lassú tételeire Beethoven vigyázó árnyéka. Az akadémiai éve alatt megszerzett „romantikus hagyatékot” magyar műzenei nyelvezetté alakította, és a kései verbunkos stílust feloldotta benne. Művészetében már tagadhatatlanul elevenen él az európai áramlatokkal való megmérkőzés, de ugyanakkor még rabja a magyar népies modorosságnak.

Négy nyitánya nagyszerű kortükröt mutat számunkra. Zenéjéből megismerhetjük a századforduló korabeli Pápa kultúráját, hangulatát. Zenéje visszarepít minket a polgári kisváros mindennapjaiba, ünnepeibe.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Ahhoz, hogy a művek mindenki számára elérhetőek legyenek, a mai kor követelményeinek megfelelően kellett hozzányúlni a kottákhoz. Mára majdnem az összes kézzel írt saját szerzemény elérhető digitális formában az interneten. Az IMSLP Petrucci Music Library egy úgynevezett „public domain”, ahol az ingyenesen letölthető, nem jogvédett kották elérhetőek

- http://imslp.org/wiki/Category:Gáty,_Zoltán

Gáty Zoltán életútja ma már olvasható a Wikipédián is.

- https://hu.wikipedia.org/wiki/Gáty_Zoltán

Pápa város 800 éves programsorozata keretében 2014. október 11-én szólalt meg a Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központ színháztermében a négy nyitány. A koncertről a beharangozó megtekinthető:

- <http://youtu.be/fyD0Nn5ykSE>

A koncertről a pápai Városi Televízió felvételt készített, ami egy színvonalas DVD kiadásban jelent meg.

Könyvek:

- **Kerpel Péter:** A Gáty család története, A Pápai Jókai Kör kiadványa 8. (Pápa, 2000)
- **Horváth Adrián:** Gáty Zoltán, Jókai füzetek 80. (Pápa, 2015)

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: jelenleg nincs hivatalos címe

III.

MELLÉKLETEK

1. DVD lemez mellékelve
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
 - A 2. nyitányról készült szakvélemény, ami Horváth Adrián: Gáty Zoltán, Jókai füzetek 80. (Pápa, 2015) 133. oldalán található

Draskóczy László: Gáty II. Magyar Nyitánya

Az önálló zenekari nyitány műfaját a 19. század közepén hódítja meg a feltörekvő magyar zeneszerző iskola, élén olyan mesterekkel, mint Erkel Ferenc, Volkmann Róbert, Ruzitska György. Ezt a műfajt szoros rokoni szálak fűzik a klasszikus szimfóniához, valamint a Liszt Ferenc-i szimfonikus költeményhez. Mire a század végére ér, jól kitaposott úton jár, ám hamvas fiatalságát már elveszítette. Ebben az időszakban keletkezik Gáty Zoltán II. Magyar Nyitánya is.

A határozott formai koncepcióval megfogalmazott mű szerzője jó mesterségbeli felkészültségről tesz bizonyosságot. Azt mondhatjuk, hogy a 19. század fordulójának magyar kismestere volt Gáty Zoltán. A II. Magyar Nyitány zenei témái többnyire a század magyar népies műzene, a verbunkoszene kései emlékei. S noha a mű keletkezési ideje dekadens korszaka a magyar zenetörténetnek, a Nyitány mégis megajándékoz bennünket néhány igen szép, friss, üde szakasszal. Formai szempontból a klasszikus szonáta formáló elveihez igazítja gondolatait a szerző. Gáty Zoltán nyitánya önálló zenekari darab, hangversenytermi bemutatásra szánva, azaz, nincs mögötte (nem jön utána) opera.

(...)

Feltétlenül hasznos tett régi kultúránk elfeledett gyöngyszemeit letisztogatnunk, és belenézve meglátnunk: kik voltunk és kik vagyunk mi. Remélhetőleg Gáty Zoltán pápai zeneszerző kompozíciói egy évszázados tetszhalál után újra meg fognak szólalni.

- Bódi László szakvéleménye Gáty Zoltán zeneszerzői hagyatékához, ami Horváth Adrián: Gáty Zoltán, Jókai füzetek 80. (Pápa, 2015) 134. oldalán található

Bódi László: Véleményezés és javaslat Gáty Zoltán zeneszerzői hagyatékához

A pápai Református Kollégium egykori kiváló professzorának alkotó tevékenysége a századfordulóra esik. Rendkívül gazdag, színes életművet hagyott ránk, de zeneszerzői és előadóművészi munkája mellett kísérletet tett a szervezett zeneoktatás megalapítására is. Számos zenepedagógiai munkája, a hangszeres játék technika-fejlesztő skálatanulmánya, etűdanyaga és a tanulóknak szánt, különféle összeállítású kamaraműve tanúskodik erről. (pl.: „Hősök emlékére, ünnepi induló”)

Mint zeneszerző számtalan műfajban kipróbálta tehetségét. Írt orgonára, harmóniumra, zongorára, és főleg hegedűre szóló darabokat, de találunk négykezes zongoraműveket, egyházi kórusműveket világi kórusműveket orgona, zongora, harmónium vagy kamarakísérettel, és sorakoznak a szimfonikus zenekarra komponált művek. Alkotásai a késő romantika és a verbunkos zene ismert elemeit, stílusjegyeit viselik, nagy műgonddal készített, komoly szakmai felkészültséggel megírt zeneművek ezek, amit

Erkel Ferenc lektorálásai is igazolnak. Kéziratainak nyomdai kiadását, zeneműveinek bemutatását és folyamatos előadását koncertprogramként javaslom és támogatom.

Szerencsés fordulatnak tartom, hogy Gáty Zoltán gazdag és értékes életműve, hagyatéka, éppen a millennium évében került elő, így a legszebb és a legmértőbb pillanatban történhet főhajtásunk munkássága és emberi nagysága előtt. Ő nem csupán a pápai Református Kollégium egyik híres professzora volt, hanem Pápa város büszkesége és Veszprém megye kiemelkedő egyénisége is.

- **Gáty Zoltán rövid életrajz (1856-1928).**

Elemi iskolai tanulmányait Ajkán végezte. Már ekkor foglalkozott zenével, valószínű családi hagyományképpen hegedülni tanult. Az elemi iskola után szinte egyenes út vezetett a Református teológiai akadémia és gimnázium középtanodájába.

1874-ben felkerülve Budapestre. Bölcsész tanulmányai mellett feltehetően elkezdte a hegedű szakot a Budai Zeneakadémián, de azt katonai szolgálata miatt 1877-79 között megszakította. Katonáskodása után Az 5. és 6. osztályt a Nemzeti Zenedében járta. 1880-ban elkezdte Zeneakadémiai tanulmányait zeneszerzés főtanszakon, Nikolits Sándor növendékeként. Az intézményt kiváló eredménnyel végezte el.

Gáty Zoltán 1884-től zenetanárként dolgozott egy zeneiskolában, de 1888-tól a Jótékony célú Zeneegyesület Zeneiskolájának tanára és igazgatója 1890-ig, ami később, mint „Magyar Zeneiskola vált ismertté.

Az 1890-es év nyarán megkeresték a Pápai Tanítóképző Intézetből, hogy a betegeskedő Csekő Gusztáv helyett vállalja el az énektanári állást. Gáty Zoltánt felvették a Református Kollégium Főgimnáziumába énektanárnak, de mellette megbízták a Teológiai zenekar és énekkar vezetésével is. 1991-ben kapta meg végleges kinevezését. Gáty Zoltán az első évtől kezdve (1890) az elméleti és gyakorlati énektant tanította, ezen kívül a főisk. nagy énekkart, az ifjúsági zenekart, és a zenei tanfolyam növendékeit oktatta. 1909-ig tanított az intézményben, mert ebben az évben fogadta el a Református Nőnevelő Intézet Tanítónő Képzőjében a felajánlott állást.

Zenetanári munkássága mindvégig többretű volt. 1893-ban fogadta el Nagy Gabriella igazgatónő által felkínált énektanári megbízatást az Állami Polgári Leányiskolánál. Az iskolában, mint óraadó tanár működött 1920-ig.

Gáty Zoltán budapesti tapasztalatait felhasználva 1903-ban megkezdte kollégáival a szervezést és megindítják az eljárást a minisztérium és a város felé, hogy minél előbb megalakulhasson Pápa első városi zeneiskolája. 1904. március 1-én elindulhatott a zeneiskola. A zeneiskola helyzetéhez képest szépen megállta a helyét. Az állandó pénzszüke ellenére is színvonalas képzést biztosítottak a tanulóknak. A Városi Zeneiskola 1926-ig állt fenn.

Gáty Zoltán igazi polihisztor volt. Tanított, koncertezett, koncerteket szervezett, tanulmányokat írt, színdarabban szerepelt, sőt verseket költött. Pápán töltött évei alatt sem szüntek meg kapcsolatai volt budapesti kollégáival. Számos Pápán rendezett koncerten tűnnek fel, amivel feledhetetlen élménnyel gazdagítják a pápai hallgatóságot. Személyes kapcsolatai révén a budapesti művészek sora jutott el Pápara.

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Támogatói javaslat a „Gáty Zoltán nyitányok” pápai értéktárba történő felvételéhez

Gáty Zoltán főiskolai ének-zenetanár, a teológia és a főgimnázium összekötője a nagy tanáregyéniségek sorába tartozott, zenei tevékenysége ugyanúgy szorosan összekötődött diákjai emberi fejlődésére gyakorolt hatásával, mint Jókai Mór írói tevékenysége.

Amint ezt Ólé Sándor Pápai diákemlékek, a Református Gyűjtemények kiadványai között megjelent könyvből tudjuk – a 85-98. oldalak – (sajtó alá rendezte: Mezei Zsolt, 2004. 222 oldal), Gáty Zoltán diákjai katonadalokon, opera-áriákon, március 15-i rendezvényeken keresztül közösen énekelve, zenélve, és ebben az élményben társaikat is részesítve hazafiakká váltak, mire elhagyták iskolájukat.

Ezzel függ össze Gáty Zoltán zeneszerzői tevékenységében, a nyitányai között alkotott Magyar nyitány keletkezése – Magyar nyitány (1894) –, melyet az 1894. január 27-29. között megrendezett Jókai Mór írói működésének 50 éves jubileuma alkalmából szervezett ünnepségre írt vonószerekarra. A ténnyel és annak összefüggéseivel H. Szabó Lajos foglalkozik a pápai négy díszpolgárról írt könyvében, melyek között a Jókai Mór díszpolgár fejezetben pontosan érzékelhető az elkészült mű jelentősége.

A Jókai Emlékében a Jókai Mórhoz kötődő értékek között az értéktári tételt elfogadásra javaslom.

Mátyus Aliz a Pápai Művelődéstörténeti Társaság alelnöke